

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2026-1-33>

О. І. Башкір, Р. С. Южека

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5237-9778> – О. І. Башкір
<https://orcid.org/0009-0007-6031-4182> – Р. С. Южека

✉ olga.bashkir@hnpu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ПОТЕНЦІАЛ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ

Анотація. У статті досліджено сутність, структуру та виховний потенціал позааудиторної діяльності у закладах вищої освіти як важливого чинника формування духовно-моральних цінностей майбутніх педагогів. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення цілісного розвитку особистості здобувачів освіти, що виходить за межі традиційної аудиторної підготовки та передбачає формування їхньої соціальної, громадянської та моральної свідомості. Встановлено, що позааудиторна діяльність створює сприятливі умови для самореалізації студентів, розвитку їхньої ініціативності, відповідальності, комунікативних і лідерських якостей, а також сприяє набуттю реального морального досвіду через участь у різних видах соціально значущої діяльності.

Проаналізовано основні підходи до розуміння позааудиторної діяльності в педагогічній теорії та визначено її ключові функції у структурі освітнього процесу. Обґрунтовано, що ефективність її виховного впливу залежить від системності організації, інтеграції з професійною підготовкою, активної участі студентів та наявності рефлексивного компонента. Визначено структурні компоненти позааудиторної діяльності, зокрема цільовий, змістовий, організаційний, діяльнісний і результативний, що забезпечують цілісність та послідовність виховного процесу.

У роботі розкрито основні напрями виховного впливу позааудиторної діяльності: соціально-громадянський, комунікативний, організаційно-лідерський, культурно-ціннісний і професійно-орієнтований. Доведено, що їх взаємодія сприяє формуванню цілісної, морально зрілої та соціально відповідальної особистості майбутнього педагога. Особливу увагу приділено ролі рефлексії як механізму усвідомлення та внутрішнього прийняття духовно-моральних цінностей.

Визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність позааудиторної діяльності, серед яких: створення морально безпечного середовища, підтримка студентської ініціативи, орієнтація на соціально значущу діяльність та інтеграція виховних і професійних компонентів. Зроблено висновок, що позааудиторна діяльність виступає важливим середовищем формування професійної ідентичності, моральної стійкості та громадянської позиції майбутніх учителів.

Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з розробленням ефективних моделей організації позааудиторної роботи, удосконаленням методик розвитку рефлексії та визначенням критеріїв оцінювання духовно-морального розвитку здобувачів освіти.

Ключові слова: позааудиторна діяльність, заклад вищої освіти, майбутні педагоги, духовно-моральні цінності, особистісний розвиток, виховний потенціал, громадянське виховання, громадянська свідомість, моральна свідомість, профілактика булінгу, соціальна відповідальність, педагогічні умови, рефлексія.

ORGANISATION OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: ESSENCE, STRUCTURE, AND EDUCATIONAL POTENTIAL

Abstract. The article examines the essence, structure, and educational potential of extracurricular activities in higher education institutions as an important factor in shaping the spiritual and moral values of future educators. The relevance of the topic is determined by the need to ensure the holistic development of students' personalities, which goes beyond traditional classroom training and involves the formation of their social, civic, and moral consciousness. It has been established that extracurricular activities create favorable conditions for student self-realization, the development of initiative, responsibility, communication, and leadership skills, as well as the acquisition of real moral experience through participation in various types of socially significant activities.

The main approaches to understanding extracurricular activities in pedagogical theory are analyzed, and their key functions within the educational process are identified. It is argued that the effectiveness of their educational impact depends on systematic organization, integration with professional training, active student participation, and the presence of a reflective component. The structural components of extracurricular activities are determined, including target, content, organizational, activity-based, and result-oriented components, which ensure the coherence and consistency of the educational process.

The main directions of the educational impact of extracurricular activities are revealed: socio-civic, communicative, organizational-leadership, cultural-value, and professional-oriented. It is proven that their interaction contributes to the formation of a holistic, morally mature, and socially responsible personality of the future teacher. Particular attention is paid to the role of reflection as a mechanism for awareness and internalization of spiritual and moral values.

Pedagogical conditions ensuring the effectiveness of extracurricular activities are identified, including the creation of a morally safe environment, support for student initiative, orientation toward socially significant activities, and integration of educational and professional components. It is concluded that extracurricular activities serve as an important environment for forming professional identity, moral resilience, and civic engagement of future teachers.

Prospects for further research are outlined, related to the development of effective models for organizing extracurricular activities, improving reflection development methods, and defining criteria for evaluating students' spiritual and moral development.

Key words: extracurricular activities, higher education institution, future teachers, spiritual and moral values, personal development, educational potential, civic education, civic awareness, moral awareness, bullying prevention, social responsibility, pedagogical conditions, reflection.

Постановка проблеми. У сучасній системі вищої освіти важливого значення набуває не лише професійна підготовка здобувачів, а й формування їхньої духовно-моральної, соціальної та громадянської свідомості. Традиційні аудиторні заняття забезпечують передусім теоретичну і практичну підготовку, проте не завжди створюють умови для розвитку особистості у її цілісності. Саме позааудиторна діяльність відкриває простір для самовираження, ініціативності та соціальної взаємодії, формуючи моральні цінності через реальний досвід.

Попри наявність різноманітних позааудиторних активностей у закладах вищої освіти, залишається невирішеною проблема їхньої системності та ефективності як інструменту виховання майбутніх педагогів. Часто організація таких заходів носить фрагментарний характер, а вплив на духовно-моральний розвиток студентів є непрогнозованим і залежить від рівня їхньої активності.

Виникає потреба у комплексному підході, який поєднував би цільове планування, змістовну насиченість, активну участь студентів та рефлексію над досвідом, що здобувається.

Таким чином, актуальність дослідження позааудиторної діяльності у закладах вищої освіти зумовлена необхідністю визначити її структуру, сутність та потенціал виховного впливу для формування цілісної, соціально відповідальної та морально зрілої особистості майбутнього педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних науково-педагогічних дослідженнях значну увагу приділено різним аспектам позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти. Зокрема, Чубукіна О. М. [1, с. 165-167] розглядає її як ефективний засіб розвитку творчої активності та соціальної взаємодії студентів. Смалько О. В. [2, с. 76-80] обґрунтовує значення позааудиторної діяльності для формування цінніс-

них орієнтацій і професійної ідентичності. Ляшенко І. В. [3] наголошує на необхідності системності та цілеспрямованої організації позааудиторної роботи. Окремий напрям досліджень присвячено вивченню позааудиторної діяльності як простору соціалізації студентської молоді у праці Лебідь О. М. [4, с. 120-123].

Проте, незважаючи на наявність наукових напрацювань, питання комплексного впливу позааудиторної діяльності у закладі вищої освіти на формування духовно-моральних цінностей майбутніх педагогів залишається недостатньо розкритим і потребує подальшого теоретичного та практичного осмислення.

Мета статті. Визначити сутність, структуру та виховний потенціал позааудиторної діяльності у закладі вищої освіти та проаналізувати її вплив на формування духовно-моральних цінностей і особистісний розвиток майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позааудиторна діяльність у закладі вищої освіти є важливим складником цілісного освітнього процесу, що забезпечує гармонійний розвиток особистості здобувача. Вона виходить за межі традиційних навчальних занять і створює простір для соціальної взаємодії, самовираження та ініціативності. У сучасних умовах вища освіта орієнтується не лише на професійну підготовку, а й на формування активної, відповідальної та духовно зрілої особистості. Саме тому позааудиторна діяльність розглядається як важливий ресурс духовно-морального виховання майбутніх педагогів.

Сутність позааудиторної діяльності полягає в організації різноманітних видів активності студентів поза межами аудиторних занять, але в межах освітнього середовища закладу вищої освіти. Вона має добровільний характер, що підсилює внутрішню мотивацію учасників і сприяє їх самореалізації. На відміну від формалізованого навчального процесу, позааудиторна діяльність відкриває більше можливостей для творчості та ініціативності. Саме в такому середовищі моральні цінності засвоюються через особистий досвід і взаємодію [5, с. 25].

Для здобувачів вищої педагогічної освіти позааудиторна діяльність набуває особливої значущості. Вона створює умови для практичного застосування професійно-етичних орієнтирів, про які йшлося раніше. Майбутній учитель не лише спостерігає за організацією виховних заходів, а й бере активну участь у їх підготовці та проведенні. Таким чином, відбувається поєднання особистісного розвитку з професійним становленням.

Позааудиторна діяльність виконує низку важливих функцій у структурі освітнього процесу. Вона сприяє формуванню громадянської позиції, розвитку комунікативних умінь, зміцненню навичок співпраці та відповідальності. У процесі спільної діяльності студенти навчаються враховувати думки інших, домовлятися, приймати спільні рішення. Це створює передумови для розвитку духовно-моральних якостей, зокрема толерантності та емпатії [6, с. 421], запобігання булінгу.

Зміст позааудиторної діяльності охоплює різноманітні напрями, які можуть поєднувати виховний, культурний, соціальний та професійний складники. Найпоширенішими серед них є такі:

- участь у студентському самоврядуванні та громадських ініціативах;
- організація культурно-мистецьких заходів і тематичних вечорів;
- волонтерська та благодійна діяльність;
- робота в наукових гуртках і творчих об'єднаннях;
- участь у спортивних і просвітницьких проєктах.

Кожен із цих напрямів створює унікальні можливості для формування духовно-моральних цінностей. Наприклад, волонтерська діяльність розвиває милосердя та соціальну відповідальність, тоді як студентське самоврядування формує лідерські якості й почуття справедливості. Культурні заходи сприяють розвитку естетичних смаків і поваги до національних традицій. Таким чином, позааудиторна діяльність виступає багатофункціональним виховним простором [7, с. 26].

Структура позааудиторної діяльності у закладі вищої освіти передбачає наявність взаємопов'язаних компонентів. До них належать такі:

- цільовий компонент, що визначає мету й завдання виховної роботи;
- змістовий компонент, який відображає тематику й напрями заходів;
- організаційний компонент, що забезпечує планування та координацію;
- діяльнісний компонент, пов'язаний із безпосередньою участю студентів;
- результативний компонент, який фіксує зміни в особистісному розвитку [8, с. 57].

Кожен із зазначених компонентів має значення для досягнення виховного ефекту. Якщо діяльність не має чітко визначеної мети, вона втрачає системність і не забезпечує стійкого результату. Водночас надмірна формалізація може зменшити інтерес студентів і послабити мотивацію. Тому важливо зберігати баланс між організаційною структурованістю та свободою ініціативи.

Особливістю позааудиторної діяльності є її виховний потенціал, який реалізується через активну взаємодію учасників. У процесі спільної діяльності студенти навчаються відповідальності, самодисципліні, взаємоповазі та підтримці. Такі якості формуються не через декларативні настанови, а через реальний досвід співпраці. Саме тому позааудиторний простір стає важливим середовищем духовно-морального становлення [9, с. 90].

Розглядаючи позааудиторну діяльність як педагогічне явище, важливо акцентувати увагу на її виховному потенціалі. Саме в позааудиторному просторі здобувачі вищої педагогічної освіти мають можливість пережити моральний досвід у реальних ситуаціях взаємодії.

З метою систематизації виховного потенціалу позааудиторної діяльності доцільно виокремити її основні напрями впливу на особистість майбутнього педагога.

Аналіз таблиці 1 свідчить про багатовекторність виховного впливу позааудиторної діяльності. Кожен із напрямів не існує ізольовано, а взаємодіє з іншими, формуючи цілісну систему розвитку особистості. Наприклад, участь у волонтерських проєктах одночасно сприяє розвитку емпатії, відповідальності та громадянської свідомості. Така інтеграція підсилює ефективність духовно-морального виховання.

Важливо зазначити, що результативність позааудиторної діяльності залежить від рівня включеності студентів. Пасивна участь не забезпечує глибокого внутрішнього засвоєння цінностей. Натомість активна позиція, ініціативність і відповідальність сприяють формуванню стійких переконань. Саме тому педагогічний супровід має бути спрямований на стимулювання самостійності та творчості здобувачів освіти [10, с. 132].

Особливе значення має взаємозв'язок позааудиторної діяльності з професійною підготовкою майбутнього вчителя. Коли зміст заходів пов'язаний із педагогічною тематикою, формується усвідомлення соціальної ролі вчителя як вихователя. Студенти мають змогу апробувати різні форми виховної роботи, що підвищує їх професійну готовність. У такий спосіб духовно-моральні цінності інтегруються у структуру професійної компетентності.

Організація позааудиторної роботи в закладах вищої освіти запобігає проявам булінгу, адже створює безпечне середовище для неформального спілкування, знижуючи ризики булінгу через командну взаємодію та профілактику ізоляції.

Позааудиторна діяльність також створює умови для розвитку рефлексії. Участь у спільних заходах супроводжується обговоренням результатів, аналізом труднощів і досягнень. Такий процес сприяє глибшому усвідомленню власних моральних позицій. Рефлексія допомагає студентам співвідносити свої дії з професійно-етичними нормами [11].

Реалізація виховного потенціалу позааудиторної діяльності можлива лише за умови її педагогічно виваженої організації. Сам факт проведення заходів не гарантує формування духовно-моральних цінностей, оскільки виховний ефект залежить від змістового наповнення, методичного забезпечення та характеру взаємодії учасників. Позааудиторний простір повинен виступати не випадковою сукупністю активностей, а цілісною системою, інтегрованою в загальну концепцію професійної підготовки майбутнього педагога. Лише за такої умови діяльність набуває системоутворювального характеру.

Важливо, щоб позааудиторна робота була спрямована не лише на організацію дозвілля студентів, а на створення ситуацій морального вибору.

Таблиця 1

Виховний потенціал позааудиторної діяльності у формуванні духовно-моральних цінностей

Напрямок виховного впливу	Змістова характеристика	Очікувані результати для майбутнього педагога
Соціально-громадянський	Участь у громадських ініціативах, волонтерських проєктах, соціальних акціях	Формування громадянської відповідальності, милосердя, активної позиції
Комунікативний	Організація та участь у спільних заходах, командна робота	Розвиток толерантності, емпатії, культури діалогу
Організаційно-лідерський	Планування та координація діяльності, участь у студентському самоврядуванні	Формування відповідальності, справедливості, здатності приймати рішення
Культурно-ціннісний	Участь у культурно-мистецьких і просвітницьких заходах	Розвиток духовності, поваги до традицій, естетичної культури
Професійно-орієнтований	Організація виховних заходів, педагогічні ініціативи	Усвідомлення професійної місії, формування педагогічного такту

Саме через переживання відповідальності, необхідність ухвалення рішень і взаємодію в команді формується стійка ціннісна позиція. Якщо діяльність позбавлена проблемності та рефлексії, вона не забезпечує глибокого духовного зростання. Тому педагогічний супровід має передбачати осмислення набутого досвіду [12, с. 41].

До ключових педагогічних умов, що підсилюють виховний потенціал позааудиторної діяльності, можна віднести:

- інтеграцію позааудиторної роботи з професійною підготовкою майбутніх учителів;
- створення морально безпечного середовища, заснованого на довірі та повазі;
- стимулювання студентської ініціативи та самоврядування;
- включення рефлексивних практик у структуру заходів;
- орієнтацію на соціально значущу діяльність.

Інтеграція з професійною підготовкою дозволяє майбутнім педагогам не просто брати участь у заходах, а осмислювати їх з позиції майбутньої професії. Створення морально безпечного середовища забезпечує відкритість і готовність до діалогу. Рефлексія, у свою чергу, сприяє переходу від зовнішньої активності до внутрішнього усвідомлення цінностей [13, с. 469].

Не менш важливою є активна позиція самих здобувачів освіти. Позааудиторна діяльність стає справді виховною лише тоді, коли студент виступає суб'єктом, а не об'єктом впливу. У цьому контексті особливого значення набувають такі особистісні чинники:

- готовність до саморозвитку та самовиховання;
- здатність до критичного осмислення власного досвіду;
- відповідальність за результати спільної діяльності;
- відкритість до співпраці й прийняття різноманітності;

– прагнення до професійного самовдосконалення.

Поєднання організаційних умов і особистісної активності створює синергійний ефект. У такому випадку позааудиторний простір перетворюється на середовище формування професійної ідентичності майбутнього вчителя. Саме тут закладаються основи педагогічної відповідальності, моральної стійкості та громадянської позиції.

З метою узагальнення взаємозв'язку умов організації позааудиторної діяльності та її впливу на формування духовно-моральних цінностей доцільно подати систематизовану характеристику (табл. 2).

Аналіз наведеної системи свідчить, що позааудиторна діяльність може бути ефективним чинником духовно-морального виховання лише за умови комплексного підходу. Її вплив не є автоматичним, а потребує цілеспрямованої педагогічної організації та активної позиції студентів. Для майбутніх педагогів такий досвід має особливе значення, адже він формує не лише особистісні якості, а й основу професійної етичної культури.

Отже, позааудиторна діяльність у закладі вищої освіти виступає важливим середовищем формування духовно-моральних цінностей здобувачів педагогічної освіти. Вона забезпечує практичне засвоєння гуманістичних орієнтирів через діяльність, взаємодію та рефлексію. Теоретичний аналіз сутності, структури та виховного потенціалу позааудиторної роботи створює підґрунтя для подальшого дослідження конкретних механізмів і форм її реалізації. Саме ці аспекти будуть розглянуті у другому розділі кваліфікаційної роботи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало, що позааудиторна діяльність у закладі вищої освіти є невід'ємною складовою цілісного освітнього процесу, що сприяє не лише професійній підготовці студентів, а й формуванню їхньої духовно-моральної та соціальної свідомості. Вона створює простір для активної взаємодії, самовираження

Таблиця 2

Система забезпечення виховного потенціалу позааудиторної діяльності

Компонент забезпечення	Зміст	Результат для духовно-морального розвитку
Цільовий	Чітке визначення виховних завдань і ціннісних орієнтирів	Усвідомленість і спрямованість діяльності
Організаційний	Планування, координація, підтримка ініціатив	Системність та стабільність виховного процесу
Діяльнісний	Активна участь студентів у соціально значущих проєктах	Формування відповідальності й громадянської позиції
Рефлексивний	Аналіз результатів, моральне осмислення досвіду	Глибоке внутрішнє прийняття цінностей

та прояву ініціативності, що дозволяє студентам пережити реальний моральний досвід, розвинути комунікативні, організаційні та лідерські навички, усвідомлювати власну громадянську відповідальність. Аналіз сутності позааудиторної діяльності засвідчив, що її ефективність значною мірою залежить від системності організації заходів, інтеграції з професійною підготовкою та активної позиції студентів, а також від наявності рефлексивного компонента, який забезпечує усвідомлене засвоєння цінностей.

Дослідження структури позааудиторної діяльності показало, що вона включає цільовий, змістовий, організаційний, діяльнісний і результативний компоненти, кожен із яких виконує важливу роль у забезпеченні системності виховного процесу. Використання різноманітних форм активності, таких як участь у громадських і волонтерських проектах, студентське самоврядування, культурно-мистецькі заходи та педагогічні ініціативи, забезпечує багатовекторний розвиток особистості. Кожен напрям впливає на формування різних морально-етичних і соціальних якостей, при цьому їх інтеграція посилює ефективність виховного впливу.

Особлива роль позааудиторної діяльності полягає у створенні умов для рефлексії та осмислення власного досвіду. Завдяки цьому студенти не лише беруть участь у заходах, а й усвідомлюють моральні та професійні цінності, інтегруючи їх у свою особистість та майбутню професійну діяльність. Таким чином, позааудиторний простір виступає ключовим фактором формування стійких ціннісних орієнтирів, професійної ідентичності та громадянської свідомості майбутніх педагогів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю більш детального вивчення механізмів впливу різних форм позааудиторної діяльності на конкретні морально-етичні якості здобувачів освіти, розробки моделей інтеграції виховних і професійних компонентів, а також створення ефективних методик стимулювання рефлексії та саморозвитку. Важливим напрямом є аналіз соціокультурного контексту та його впливу на результативність позааудиторної роботи, а також розробка критеріїв оцінювання досягнень студентів у духовно-моральному та соціальному розвитку. Такий підхід дозволить перетворити позааудиторну діяльність на цілісну, системну платформу для формування компетентного, морально свідомого і соціально відповідального майбутнього педагога, що матиме стійкі ціннісні орієнтири та здатність до саморозвитку протягом усього професійного життя.

Список літератури:

1. Чубукіна О. М. Позааудиторна діяльність здобувачів вищої освіти у клубних об'єднаннях педагогічних закладів вищої освіти. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті : міжнар. період. зб. наук. пр. / Всесвіт. наук. ноосфер.-онтол. т-во [та ін.] ; за заг. ред. В. П. Бабица, Л. С. Рибалко, Л. А. Штефан. Харків, 2021. Вип. 3. С. 165–167. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10135> (дата звернення: 15.02.2026).

2. Смілько О. В. Позааудиторна виховна робота як чинник професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Педагогічні науки. Луцьк, 2014. № 8. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnur_2014_8_19 (дата звернення: 20.02.2026).

3. Ляшенко І. В. Організація позааудиторної роботи у вищій школі як умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Народна освіта*. 2014. Вип. 1 (22). URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2196 (дата звернення: 25.02.2026).

4. Лебідь О. М. Розвиток творчості здобувачів освіти у позааудиторній роботі закладів освіти. Інноваційні технології при підготовці фахівців агропромислового комплексу в умовах повоєнної розбудови України : електронний зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Біла Церква, 28 вересня 2023 р. / упоряд.: М. В. Жук, О. П. Юденкова, А. М. Геревенко. Біла Церква : БНПО, 2023. 226 с. URL: <https://surl.li/duotke> (дата звернення: 26.02.2026).

5. Vardhan H. The Impact of Globalization on Traditional Cultural Practices. *CINEFORUM*. 2023. №63 (3). P. 24–29. URL: <https://revistadecineforum.com/index.php/cf/article/view/37> (дата звернення 25.02.2026).

6. Мехед Д. Б., Мехед О. Б., Швидкий А. Л. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у мотивації навчальної діяльності студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ; Вінниця : Планер, 2012. Вип. 31. С. 417–422.

7. Левицька Л. А. Ціннісні орієнтації у формуванні культури педагогічної взаємодії викладач–студент. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. Серія «Педагогіка». 2020. Т. 1 (11). С. 22–27.

8. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. 2-ге вид., доповн. та переробл. Донецьк, 2015. 102 с.

9. Неборак К. О. Морально-етична культура майбутнього вчителя історії в умовах використання інноваційних методів навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2023. Вип. 92. Том 1. С. 87–91.

10. Березовська Л. І. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихова-

телів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2023. № 3(144). С. 128–134.

11. Dziuba T., Karamushka L., Halushko I. et al. Mental health of teachers in Ukrainian educational organizations. *Wiadomości Lekarskie*. 2021. Vol. 74. Part 1. P. 2779–2783. URL: <https://wiadlek.pl/11-2021/> (дата звернення 28.02.2026).

12. Хоружа Л. Л. Етика як внутрішній ресурс особистісно-професійного збагачення педагога в умовах сучасних реалій. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 106. С. 36–42.

13. Karakuş N., Gedik K., Kazazoğlu S. Ethical Decision Making in Education: *A Comparative Study of Teachers and Artificial Intelligence in Ethical Dilemmas*. *Behav. Sci.* 2025. Vol. 15(4). С. 469.

References:

1. Chubukina, O. M. (2021). Pozaudytorna diialnist zdbuvachiv vyshchoi osvity u klubnykh obiednanniakh pedahohichnykh zakladiv vyshchoi osvity [Extracurricular activities of higher education students in club associations of pedagogical institutions]. *Dukhovno-intelektualne vykhovannia i navchannia molodi v XXI stolitti: Mizhnar. per. zb. Nauk*, 3, 165–167. [in Ukrainian].

2. Smalko, O. V. (2014). Pozaudytorna vykhovna robota yak chynnyk profesiino-osobystisnoho stanovlennia maibutnykh fakhivtsiv [Extracurricular educational work as a factor of professional-personal development of future specialists]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky, Ser.: Pedahohichni nauky*, 8, 76–80. [in Ukrainian].

3. Liashenko, I. V. (2014). Orhanizatsiia pozaudytornoi roboty u vyshchii shkoli yak umova pidvyshchennia efektyvnosti navchalno-vykhovnoho protsesu [Organization of extracurricular work in higher education as a condition for improving the effectiveness of the educational process]. *Narodna osvita*, 1(22). Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2196 [in Ukrainian].

4. Lebid, O. M. (2023). Rozvytok tvorchosti zdbuvachiv osvity u pozaudytoranii roboti zakladiv osvity [Development of students' creativity in extracurricular activities of educational institutions]. In M. V. Zhuk, O. P. Yudenkova, & A. M. Herevenko (Eds.). *Innovatsiini tekhnologii pry pidhotovtsi fakhivtsiv*

ahropromyslovoho kompleksu v umovakh povoiennoi rozbudovy Ukrainy, 226. [in Ukrainian].

5. Vardhan, H. (2023). The impact of globalization on traditional cultural practices. *Cineforum*, 63(3), 24–29.

6. Mekhed, D. B., Mekhed, O. B., & Shvydkyi, A. L. (2012). Rol informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u motyvatsii navchalnoi diialnosti studentiv [The role of information and communication technologies in student motivation]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: Metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 31, 417–422. [in Ukrainian].

7. Levyska, L. A. (2020). Tsinnisni orientatsii u formuvanni kultury pedahohichnoi vzaimodii vykladach–student [Value orientations in shaping teacher-student interaction culture]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seria «Pedahohika»*, 1(11), 22–27. [in Ukrainian].

8. Martynets, L. A. (2015). *Suchasni modeli osvity [Modern models of education] (2nd ed.)*. Donetsk. [in Ukrainian].

9. Neborak, K. O. (2023). Moralno-etychna kultura maibutnoho vchytelia istorii v umovakh vykorystannia innovatsiinykh metodiv navchannia [Moral and ethical culture of future history teachers in the context of using innovative teaching methods]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, Ser. 5, Pedahohichni nauky: Realii ta perspektyvy*, 92(1), 87–91. [in Ukrainian].

10. Berezovska, L. I. (2023). Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnykh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [Formation of professional-ethical competence of future preschool teachers]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrajinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*, 3(144), 128–134. [in Ukrainian].

11. Dziuba, T., Karamushka, L., & Halushko, I. et al. (2021). Mental health of teachers in Ukrainian educational organizations. *Wiadomości Lekarskie*, 74(1), 2779–2783.

12. Khoruzha, L. L. (2024). Etika yak vnutrishnii resurs osobystisno-profesiinoho zbachennya pedahoha v umovakh suchasnykh realii [Ethics as an internal resource of personal-professional enrichment of a teacher in modern conditions]. *Zbirnyk naukovykh prats, Pedahohichni nauky*, 106, 36–42. [in Ukrainian].

13. Karakuş, N., Gedik, K., & Kazazoğlu, S. (2025). Ethical decision-making in education: *A comparative study of teachers and artificial intelligence in ethical dilemmas*. *Behavioral Sciences*, 15(4), 469.

© О. І. Башкір, Р. С. Южека

Оглядова стаття

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026